

УДК 373.5.033–053.6(71)

Поп Олена

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В КАНАДІ

Технічний прогрес, неупинний розвиток промисловості та виробничих сил посилює не тільки вплив людини на довкілля, але й збільшує наслідки споживацького відношення до природи. Розуміння вищевказаного привело до зростання усвідомлення того, що порушення екологічного балансу природи може призвести до загрози існування життя на планеті Земля.

Оскільки людський негативний вплив на довкілля став головною міжнародною проблемою, екологічна освіта зараз є частиною освіти у всьому світі. Організація об'єднаних націй сформулювала шість завдань для екологічної освіти (UNESCO-UNEP 1975):

1. Інформованість: допомогти окремим громадянам і соціальним групам отримати інформацію з питань, пов'язаних з довкіллям та екологічними проблемами.

2. Знання: допомогти окремим громадянам і соціальним групам отримати елементарне уявлення про довкілля, екологічні проблеми, про критично важливу роль людства в цій сфері.

3. Підходи: допомогти окремим громадянам і соціальним групам залучитися до загальнолюдських цінностей, набути зацікавленого відношення до довкілля і мотивацію для активної участі в охороні і в покращенні стану довкілля.

4. Навики: допомогти окремим громадянам і соціальним групам набути навичок для дозволу екологічних проблем.

5. Здатність до аналізу: допомогти окремим громадянам і соціальним групам аналізувати природоохоронні заходи і програми освіти з врахуванням екологічних, політичних, економічних, соціальних, естетичних і освітніх чинників.

6. Участь: допомогти окремим громадянам і соціальним групам розвинути відчуття відповідальності і наполегливої необхідності вирішення екологічних проблем, щоб забезпечити вживання доцільних заходів [1, с. 12]

Саме таке розуміння зумовило розвиток екологізації шкільних дисциплін в Україні та в ряді зарубіжних країн. Однією з передових країн, що активно впроваджує такий досвід в практику є Канада, досвід якої ми вважаємо за доцільне вивчити з метою його подальшого використання в Україні.

Екологізація всіх шкільних дисциплін насамперед сприяє вихованню екологічної свідомості як у світоглядній, так і в суто практичній площині.

Однією з таких дисциплін є іноземна мова (Foreign Language) або друга мова (Second Language), а також мови корінних мешканців Північної Америки (аборигенів) – ескімосів, індіанців, канадських метисів (Native Languages).

Джерельну базу даної статті складають нормативні документи міністерств освіти провінцій Канади, які регулюють роботу шкіл з впровадження екологічної освіти та роботи науковців Канади, що працюють над питанням вдосконалення екологічної освіти в середніх школах країни – К. Браун, С. Ф. Джоунс, Г. М. Джейкобс. «Екологічна освіта. Масштаби та узгодження очікуваних результатів» (провінція Онтаріо), «Схеми шкільних навчальних планів. Екологічна освіта та досвід» (провінція Британська Колумбія), «Майстерність в екологічній освіті. Вказівки для навчання (дошкільні заклади – 12 клас)» (Північноамериканська Асоціація з Екологічної Освіти) є документами, що підлягають вивченню в даній статті.

Мета даної статті полягає у висвітленні шляхів та способів впровадження екологічної освіти на уроках іноземної мови в Канаді. Будучи міждисциплінарною галуззю педагогічної науки, екологічна освіта тісно пов'язана зі всіма предметами шкільної програми та з іноземною мовою зокрема. Отже, мовній освіті, а саме іноземній мові в середній школі відводиться не останнє місце у процесі впровадження екологічної освіти та виховання. Зрозуміло, що курс іноземної мови не володіє найбільшими можливостями та потенціалом для здійснення екологічної освіти в порівнянні наприклад з курсом хімії, біології, географії або фізики (Science), але має також певні можливості для передачі інформації екологічного змісту та здійснення екологічного виховання.

Екологізація змісту навчальної дисципліни іноземна мова передбачає включення тем з екологічної та природоохоронної тематики до переліку тем, які вивчаються школярами в даному курсі.

Здійснення екологічної освіти на уроках іноземної мови також тісно пов'язано з наявністю відповідної матеріально-технічної бази та навчально-методичної літератури, яка дозволяє проводити заняття якомога ефективніше.

Канадськими міністерствами освіти розроблено ряд методичних рекомендацій стосовно інтеграції екологічної освіти до предметів шкільної програми навчання та іноземної мови зокрема. Розглянемо деякі з них.

Цікавим прикладом подібних рекомендацій є наступні збірники рекомендацій: «Екологічна освіта, класи 9–12: масштаб та узгодження результатів, 2008» («Environmental Education, Grades 9–12: Scope and Sequence of Expectations, 2008») (міністерство освіти провінції Онтаріо), «Схеми шкільних навчальних планів. Екологічна освіта та досвід» (провінція Британська Колумбія), «Майстерність в екологічній освіті. Вказівки для навчання (дошкільні заклади – 12 клас)» (Північно-

---

американська Асоціація з Екологічної Освіти).

Дані методичні рекомендації з екологічної освіти хоча і не визначають чітко перелік знань, умінь та навичок, які учням слід набувати на уроках іноземної мови, але вказують на те, що кожен з видів мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, аудіювання та письмо) повинен містити інформацію екологічного характеру. Розвитку екологічного мислення повинні сприяти як зміст навчальної програми з іноземної або другої мови (тематичний блок, тема окремого уроку або проблема екологічного характеру, яка є спорідненою з темою уроку), а також численні посібники, що використовуються на уроках іноземної мови (підручники, веб-сайти, медіа тощо). Учителям пропонують викладати затверджені програмою теми з точки зору екологічної проблематики, або розглядати тему, що вивчається за допомогою таких форм роботи як дискусія, дебати, промова, презентація, або письмове завдання екологічного характеру в контексті теми, що вивчається за шкільною програмою [3,с. 47; 4,с. 34; 8,с. 42].

Окрема увага педагогами Канади приділяється впровадженню екологічної освіти на уроках мови аборигенів (Native Languages). В усній мові, читанні та письмі мовами аборигенів екологічна освіта впроваджується шляхом збагачення змісту навчального матеріалу екологічним компонентом, а також саме в курсі мов аборигенів учні вивчають значну кількість місцевих легенд, байок, міфів та пісень, які в своїй більшості відображають відносини між людиною та її оточенням і як результат дають змогу ознайомитись зі світоглядом корінного населення та наголосити на шанобливому ставленні місцевих жителів до природи, що і створює гарне підґрунтя для екологізації даного курсу.

У відповідності до навчальної програми вивчення мов аборигенів поділяється на п'ять рівнів, кожен з яких передбачає набуття певних вмінь та навичок у процесі екологізованого курсу вивчення цих мов. Згідно з методичними рекомендаціями щодо екологізації даного курсу учні повинні вміти використовуючи різні форми комунікації висловлювати філософію корінного населення, переказувати з точністю місцеві міфи та легенди, демонструвати розуміння та повагу до місцевих культурних традицій та мистецтва, висловлювати думку на запропоновану тематику з точки зору корінного населення, при цьому набуття всіх вищевказаних вмінь та навичок за своїм змістовим навантаженням надають можливість впровадженню екологічної освіти [3, с. 60].

Вивчення будь-якого навчального предмета пов'язане з використанням підручників. Загальновідомо, що підручник – найбільш важливий засіб у системі навчання. Отже важливою умовою запоруки успішної екологізації курсу іноземної мови в середніх школах Канади є наявність навчальних посібників та підручників, зміст навчального матеріалу яких мав би певне відношення до питань охорони

навколишнього середовища.

Виходячи з вищевказаного, ми дослідили ряд підручників з іноземної мови, що використовуються у викладанні даного предмету.

Перш за все ми звернулись до підручників з англійської мови як другої мови (English as a Second Language (ESL)) та англійської мови як іноземної мови (English as a Foreign (EFL)). У цьому контексті ми розглянули два питання стосовно вмісту екологічного компонента в таких підручниках:

1. Чи насправді підручники з англійської мови, видані з 1990 року, які використовуються для вивчення англійської як другої або іноземної мови містять теми, пов'язані з екологічними проблемами, і якщо так, то в якій мірі?

2. Чи робота з ними насправді може спонукати учнів до участі у природоохоронній діяльності відповідно до завдання 6 Екологічної Програми Організацій Об'єднаних Націй [2, с. 12] і чи не стало питання охорони навколишнього середовища ще однією академічною темою у вивченні іноземних мов.

У другому питанні ми зосередились саме на проблемі участі в природоохоронній діяльності, тому що ми вважаємо цей результат екологічної освіти одним з найважливіших, тому що знань не є достатньо, вони повинні бути застосовані.

Щоб відповісти на перше питання нами було обрано ряд підручників з англійської мови, які використовуються у викладанні англійської мови як другої мови та англійської мови як іноземної мови. [5, р. 123]. Ми розпочали з перерахування загальної кількості всіх видів діяльності в кожному з підручників. Потім підручники були досліджені на вміст питань екологічної проблематики та їх характер.

Детальне вивчення змісту таких підручників як Ontario Reader 2003 (Zuern, 2003), Ontario Reader 2005 (Zuern, 2005), Ontario Reader 2007 (Zuern, 2007) Amazing! Canadian Newspaper Stories (Bates, 1991), Being Canadian (Cameron & Derwing, 2004), Canadian Snapshots: Raising the Issues (Kingwell et al., 2005), A Canadian Conversation: Book 1 (Carver et al., 1993), Listen to the Loon (White, 1997), Side by Side 1 (Molinsky & Bliss, 2001), Amazing Stories to Tell & Retell (Berish & Thibaudeau, 1999), Canada Coast to Coast (Acosta, 1995), Look Again Pictures (Olsen, 1984), The Good Grammar Book (Swan & Walter, 2001), Word by Word Picture Dictionary (Molinsky & Bliss, 1994) Understanding & Using English Grammar (Azar, 1999) на предмет вмісту інформації та завдань екологічного спрямування показав, що всі підручники без винятку в більшій чи меншій мірі містять вищезазначений матеріал як на рівні змісту певного виду діяльності, елементу виду діяльності так і на рівні цілого тематичного блока, присвяченого питанням охорони довкілля. При цьому слід зазначити, що збільшення вмісту інформації екологічного характеру є прямо пропорційним підвищенню

рівня складності мови, що вивчається. Іншими словами підручники для початківців є менш екологізованими ніж підручники для середнього та високого рівня, хоча трапляються і виключення із цієї тенденції.

Щодо другого питання стосовно спонукання до участі в вирішенні екологічних проблем, слід зазначити, що близько 50 % екологізованого матеріалу не мають прямого відношення до участі в природоохоронній діяльності. Решта завдань тим чи іншим чином пов'язана з вищевказаною діяльністю. Ці завдання можна умовно поділити на такі групи:

- завдання, що пропонують розповісти про власний або чужий досвід природоохоронної діяльності;
- завдання, що пропонують прочитати чи прослухати про участь інших людей у природоохоронній діяльності;
- завдання, що пропонують прослухати когось, хто заохочує учнів займатись охороною довкілля;
- завдання, що закликають учнів заохочувати природоохоронну діяльність;
- завдання, що пропонують учням описати яким чином вони могли б залучатись до охорони навколишнього середовища;
- завдання, що закликають до фактичної активної природоохоронної діяльності.

Як бачимо, екологічний компонент підручника з іноземної мови насправді є невід'ємною складовою екологізованого курсу іноземної мови. Хоча слід зазначити, що питання екологізації курсу іноземної мови в Канаді викликає певні суперечки між фахівцями з викладання іноземних мов. С. Ф. Джоунс, наприклад, вважає, що викладачі мови приділяють занадто велику увагу соціальним проблемам. Вона переконує, що, замість нав'язування студентам соціальних проблем, викладачі повинні зосереджуватися на своїй роботі, а саме на викладанні іноземної мови [7, с. 20]. Г. М. Джейкобс заперечує, переконуючи, що мова ефективніше викладається на основі змістового компоненту, і що як педагогам нам відведена ширша роль, яка включає допомогу студентам стати гарними громадянами [6, р. 16]. К. Браун займає подібну позицію, заявляючи що, якщо викладачі будуть дотримуватись чотирьох принципів, які внесені до списку нижче, студенти не відчуватимуть ніякого тиску з боку викладачів:

- дозволяти студентам висловлюватись відкрито;
- щиро поважати точку зору студентів;
- заохочувати плюралізм думок;
- не змушувати студентів мати подібну до вашої точку зору [2, с. 17].

Отже, незважаючи на деякі суперечки, більшість педагогів країни схвалює процес екологізації курсу іноземної мови.

Важко переоцінити роль освіти в подоланні екологічних проблем, більш того, на нашу думку вона є вирішальною. Екологічна освіта повинна

бути інтегрована в систему формальної освіти на всіх рівнях, щоб надати необхідні знання та навички, забезпечити розуміння, потрібне для участі підростаючого покоління у вирішенні проблем довкілля. Викладання іноземної мови володіє певними підходами і методами, які роблять можливим впровадження екологічної освіти. Така інтеграція має численні переваги для учнів, а найголовніші з них – обґрунтоване та цілеспрямоване вивчення іноземної мови та виховання екологічного усвідомлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Образование в интересах устойчивого развития в международных документах и соглашениях. – Москва : «ЭКО-Согласие», 2005. – 37 с.
2. Brown K. and A. Butterworth. Air Quality Today. Surry Hills, NSW Adult Migrant English Service, 1998. – 25 p.
3. Environmental Education, Grades 9–12: Scope and Sequences of Expectations – Queen’s Printer for Ontario, 2008. – 107 p.
4. Excellence in Environmental Education Guidelines for Learning (K-12) – NAAEE Publications and Membership Office Washington, DC, 2010. – 121 p.
5. Gulliver T. Banal Nationalism in ESL Textbooks / T. Gulliver // Canadian Journal of Education. – 2011. – Vol. 34,3. – P. 119–135.
6. Jacobs G. M. Language use, or language usage? / G. M. Jacobs // TESOL Matters – 1993. – Vol. 3/6. – P. 15–21.
7. Jones S. F. Culture teaching or English teaching? / S. F. Jones // TESOL Matters. – 1993. – Vol. 3/3. – P. 19–26.
8. The Environmental Learning and Experience. Curriculum Maps – British Columbia Ministry of Education, 2009. – 60 p.
9. UNESCO-UNEP. «The Belgrade Charter: A global framework for environmental education» // Connect. – 1976. – Vol. 1/1ю – P. 1–9.